

PECULIARITIES OF PHRASEOLOGY TRANSLATION

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

Nataliia Pushyk¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-309-5-37>

Особливе місце в перекладознавстві займає переклад фразеологізмів. Під фразеологізм ми розуміємо стійке поєднання слів, яке виступає в мові як неподільний за значенням вислів, його ще називають фразеологічним зворотом чи крилатим висловом [1]. Найчастіше фразеологізм неможливо перекласти дослівно, тому що втрачається сенс, з іншого боку, використання фразеологізмів надає мові яскраве емоційне забарвлення. Найяскравішими прикладами фразеологізмів є: «пекти раків» – червоніти, «бити байдики» – ледарювати, «заморити черв'ячка» – трохи поїсти, «троянський кінь» – прихована загроза, «за тридев'ять земель» – дуже далеко, «товкти воду в ступі» – повторювати одне й те ж.

Походження фразеологізмів різне: одні походять з біблійних висловів («вавилонське стовпотворіння» – велелюдне місце), інші – з народної мови та усної народної творчості («дати гарбуза» – відмовити), а також античної міфології («ахіллесова п'ята» – вразливе місце), тощо. Загалом фразеологізми поділяють на фразеологічні зрощення (сталі словосполучення, зміст яких не можна зрозуміти із значень окремих компонентів – «як корові сідло», «теревені правити», «собаку з'їсти»), фразеологічні єдності (стійкі словосполучення, які утворилися від вільних синтаксичних словосполучень унаслідок образного переосмислення та зміст яких певною мірою зумовлений значеннями слів-компонентів – «крапля в морі», «замилувати очі», «дати перцю») та фразеологічні сполучення (семантично подільні одиниці, компоненти яких мають певну самостійність, де один з компонентів є стійким і не може замінюватись, а інші можуть мати взаємну заміну – «брати до серця», «здобути перемогу», «брати участь») [2].

Однією з основних проблем при перекладі є те, що зміст усього тексту не складається із суми значень його елементів. Переклад фразеологічних зворотів завжди викликає труднощі навіть у досвідчених перекладачів з ґрунтовними знаннями мови перекладу та її культурних аспектів. Окрім досконалого знання мови оригіналу та мови перекладу, цей процес

¹ Higher Educational Institution "King Danylo University", Ukraine

вимагає ще і креативності, а також уміння, бажання та наполегливості у пошуку найкращого еквівалента [3, с. 208].

Важливим питанням щодо фразеологізмів є їхня класифікація. Існують різні типи фразеологізмів та їх відмінності щодо способів розуміння та вивчення. Відповідно до виміру композиційності, вони можуть бути некомпозиційними, частково композиційними та повністю композиційними. У некомпозиційних фразеологізмів немає зв'язку між їх компонентами та значенням. У частково складених фразеологізмах можна виявити певні зв'язки між компонентами та фразеологічним значенням. У повністю складених фразеологізмах компоненти безпосередньо відповідають своїм фразеологічним еквівалентам [1].

Коротко розглянуті вище характеристики фразеологізмів можуть вказати на труднощі, з якими стикаються перекладачі під час їх перекладу. Англійська мова вважається багатою на фразеологізми, тому перекладачі повинні знати їхню специфіку, типи та особливості вживання. Важливою проблемою при перекладі фразеологізмів може бути їх велика кількість в одній мові, а іноді деякі з них можуть бути складними для розуміння навіть для носіїв мови, які розмовляють різними різновидами мови, наприклад для англійської це британський, американський, австралійський, канадський та інші варіанти. Кембриджський міжнародний словник фразеологізмів пояснює понад 7000 фразеологізмів, які зараз використовуються в британській, американській та австралійській англійській мові [4]. Якщо порівняти приблизну кількість фразеологізмів в англійській мові з кількістю слів в активному та пасивному словнику студента з високим рівнем володіння мовою, то можна зрозуміти, наскільки складно перекладачеві-практиканту перекладати фразеологізми. Перекладачеві недостатньо знати або розпізнати фразеологізм, він повинен також зрозуміти чи є прийнятним його вживання в певному контексті.

За твердженням професорки перекладу та директорки Центру перекладу та міжкультурних досліджень Манчестерського університету в Англії Мони Бейкер, «основні проблеми, які виникають при перекладі фразеологічних та сталих виразів, стосуються двох основних сфер: здатності правильно розпізнати та інтерпретувати фразеологізм та труднощів у передачі різних аспектів значення, яке фразеологізм або сталий вираз передає цільовою мовою» [5, с. 63]. Вона визначає декілька основних труднощів при перекладі фразеологізмів: відсутність еквівалента фразеологізму або сталого виразу в мові перекладу (одне й те саме значення може бути виражене одним словом в одній мові і за допомогою сталого виразу в іншій або ж деякі фразеологізми можуть бути культурно-специфічними); фразеологізм має подібний відповідник у мові

перекладу, але вживається в різних контекстах або ситуаціях через різні значення; фразеологізм може бути використаний у вихідному тексті як у буквальному, так і в фразеологічному значенні одночасно та складність, пов'язана з різними нормами мови оригіналу та мови перекладу щодо використання фразеологізмів у письмовому мовленні, певних контекстів або частоти їхнього вживання.

Всі перераховані вище проблеми і труднощі можуть виникнути при намаганні перекладачів досягнути природності мови. При перекладі фразеологізмів природність також може бути порушена через використання довідників, словників, які часто не розрізняють між актуальним і застарілим, а також через складність зіставлення відповідності значення та частотності. Для того, щоб перекласти фразеологізми з мови оригіналу на мову перекладу, перекладач повинен вибрати найбільш прийнятну стратегію, враховуючи їх особливості, функції, культурну специфіку, семантичну та структурну закономірності. Для подолання цих труднощів перекладачі можуть використовувати різні стратегії.

Мона Бейкер виділяє п'ять стратегій:

1) Використання фразеологізму зі схожим значенням і формою. Ця стратегія може здатися ідеальним рішенням за умови дотримання стилю. Використання фразеологізму зі схожим значенням і формою означає використання фразеологізму в мові перекладу, який має приблизно те саме значення, що й фразеологізм мови оригіналу і містить еквівалентні лексичні одиниці (*break someone's heart*). Однак таких ідеальних збігів рідко можна досягти.

2) Використання фразеологізму із схожим значенням, але несхожою формою. Ця стратегія ґрунтується на можливості знайти в мові перекладу фразеологізм зі схожим значенням, але з іншими лексичними одиницями (*Jack-of-all-trades*).

3) Переклад за допомогою перефразування. За словами Бейкер, це найпоширеніший спосіб перекладу фразеологізмів, коли не можна знайти аналог у мові перекладу або коли використання фразеологізму в тексті перекладу здається недоречним через відмінності в стилістичних особливостях вихідної та цільової мов [5, с. 74].

4) Переклад шляхом опущення. У певних ситуаціях фразеологізми можуть бути опущені в тексті перекладу через те, що їх важко перефразувати, вони не мають точного аналога в мові перекладу або через стилістичні особливості.

5) Стратегія заміщення передбачає опущення або виокремлення фразеологізму у вихідному тексті і введення його в іншому місці в цільовому тексті [5, с. 78].

Отже, найпоширенішими способами подолання труднощів перекладу фразеологізмів є: пошук подібного еквіваленту чи аналогу, синонімічний переклад, заміна метафорою та перефразування.

Список використаних джерел:

1. Glucksberg, Sam. 2001. Understanding figurative language: from metaphor to idioms. Oxford University Press. Hervey, Sándor–Higgins, Ian. 2002 [1992]. Thinking French translation. London and New York: Routledge. URL: <https://sciendo.com/article/10.1515/ausp-2016-0018> (дата звернення: 22.02.2023).
2. Класифікація фразеологізмів. URL: http://ukrainskamova.com/publ/chinnij_pravorpis/leksika/klasifikacija_frazeologizmiv/5-1-0-70 (дата звернення: 22.02.2023).
3. Пушик Н. В. Особливості перекладу художніх творів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2022. № 54. С. 208–211.
4. White, James Gordon. 1998. The Cambridge international dictionary of idioms. Cambridge: Cambridge University Press.
5. Baker, Mona. 1992. In other words: a coursebook on translation. London and New York: Routledge. URL: https://www.academia.edu/4073132/Mona_Baker_in_Other_Words_Coursebook (дата звернення: 20.02.2023).
6. English idioms. Oxford; New York: Oxford University Press. URL: <http://ngoangu.vimaru.edu.vn/wp-content/uploads/documents/Oxford-Dictionary-of-Idioms-1.pdf> (дата звернення: 24.02.2023).
7. EdEra. Українська мова: від фонетики до морфології. URL: https://ukr.ed-era.com/frazeologya/frazeologzm_yak_movna_odinitsya (дата звернення: 20.02.2023).
8. Longman dictionary of language teaching and applied linguistics. London: Pearson. URL: http://www.saintdavid.net/uploads/1/0/4/3/10434103/linguistic_term_dictionary.pdf (дата звернення: 22.02.2023).